

Werk

Titel: Herbarium Amboinense, plurimas conplectens arbores, frutices, herbas, plantas ter...

Jahr: 1741

Kollektion: Zoologica

Werk Id: PPN369546628

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PID=PPN369546628> | LOG_0026

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=369546628>

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

Ultimis istis ramis ex Malacca delatis fructus quidam erant juncti, sed ramulis non adhærentes, hique magnitudinem habebant parvi Pruni, inferius rotundi, superius acuminati, pyriformes, omnesque in bina segmenta separata prolapsa divisi erant. Exterius putamen habebant lignosum, crassum, saporis valde amaricantis, leve, & fungosum, in quoque segmento interne apparebant binæ oblongæ cavitates, seu cellulæ, in quibus officula locabantur minora Baccis Lauri, atque in quibusdam bina, in aliis quatuor inveniebantur, externe mollia, lanuginosa, parum ab utraque parte acuminata, sub lanugine hac nigra erant, sed interior illorum pars potissimum erat exsiccata; unde edoctus fui, ab omnibus Varingæ fructibus maxime differre.

In Rumphii *Auctuario* hæc subjunguntur.

DAPPERUS in *Madagascaræ descriptione* pag. 29. arborem describit *Tetech*, ejusque lignum pro Aloës ligno, vel saltem ejus specie nobis obtrudit, ejus vero descriptio est valde obscura, ac proinde incerta, præfertim quum verum Aloës lignum ex Orientali tantum India adducatur.

EXPLICATIO

Tabula Decima,

Exhibentis ramum AGALLOCHI secundarii Malaccensis: quod Garo Malacca incolis vocatur.

- A. Ejus folium sistit.
- B. Fructum integrum.
- C. & D. Fructum in binas & quatuor celulas distinctum.
- E. & F. Dimidiam fructus partem apertam, dimidiam vero oclusam & integram.
- G. & H. H. Involucra feminalia.
- I. Semina ipsa.

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

Agallochum Veteribus notum fuisse; & quo modo in India adulteretur.

A Gallochum ab antiquis jam temporibus fuisse notum & usitatum supra innuimus, diximusque Ahalim in sanctis Bibliis memoratum, nihil aliud potuisse esse quam hodiernum Agallochum, quod potissimum concluditur ex Psalmorum quadragesimo quinto, & Proverbiorum septimo, ubi distincte dicitur, Ahalim ad suffitum pretiosarum vestium ac cubilium fuisse usurpatum: Aliquis autem objicere posset, & interrogare, qua ratione Salomon Ahalothi-arbores, quæ descriptæ inveniuntur *Cantic. 4. vers 14.* in suo prædio potuerit conquistasse & coluisse? Ad quod respondeo, non necessario requiri, omnes illas aromaticas arbores, cum quibus sponsa in illo loco comparatur, revera in Salomonis horto locatas fuisse, quamvis & illud facile concedi posset: Quid enim obstitisset, potentem illum, perque totum mundum celebrem Regem, cui rarissima ac pretiosissima quævis ex media Æthiopum terra suppetebantur & adducebantur, non potuisse classibus suis ex Ophyre, ubi Ganges fluit, arcescere sibi plantulas quasdam Ahalims-arborum, æque ac Calamum & Cinnamomum ex Zeylana, ut & Myrrham ac Thus ex Arabia felice, quæ omnia in eodem horto celebrantur & commemorantur. Apud posteriores scriptores tam Græcos, quam Latinos, ab illo tempore nulla hujus ligni fit mentio usque ad Dioscoridis tempus, qui sub Augusto Cæsare vixit: sine dubio, quod adeo rarum atque carum esset, plebi vel privato non fuit notum vel usitatum ad usum medicum. Ex Dioscorid. autem *lib. 1. cap. 21.* quædam suboriuntur difficultates, an ipsi verum Agallochum jam fuerit notum, primum, quum Agallochum suum dicit esse maculosum, vel potius punctatum, seu maculatum, quod subsequentes & recentiores scriptores non commemorant, unde & Matthioli in suis

Com-

By de laatste genoemde takken van Malacca waren eenige vruchten gevoegt, dog niet aan de takjes vast, dezelve waren in de grootte van een kleene pruim, van voren ront, en agter wat toegespitst, Peereformig, en allegaer in twee deelen van malkander gevallen. Van buiten badenze een dikke boutagtige schaal, zeer bitter van smaak, ligt en voos, binnen zag men in yder deel twee langwerpige bolligheden, en daar in de Zaat-korrels, kleender dan Bakelaar, in zommige twee, in zommige vier, van buiten wat zagt als wol, agter en voren met een spitze, onder de wolagtigheit warenze swart, dog van binnen meest uitgedroogt. Waar uit ik bemerkte, datze van alle Varingas-vruchten veel verschillen.

In het *Auctuarium* van Rumphius wert dit 'er bygevoegt.

DAPPER in de *Beschryving van Madagascar* pag. 29. beschryft den boom Tetech, en wil ons deszelfs hout voor Aloës-hout, of immers een medezort daar van verkopen, doch de beschryving is duister, en by gevolg onzeker; dewyl men het regte Aloës-hout alleen uit de Oost-Indische Landen brengt.

UITLEGGINGE

Van de tiende Plaat,

Verbeeldende een Tak van het tweede of Malacce Agel-hout, Garo Malacca by de Inwoonders genaamt.

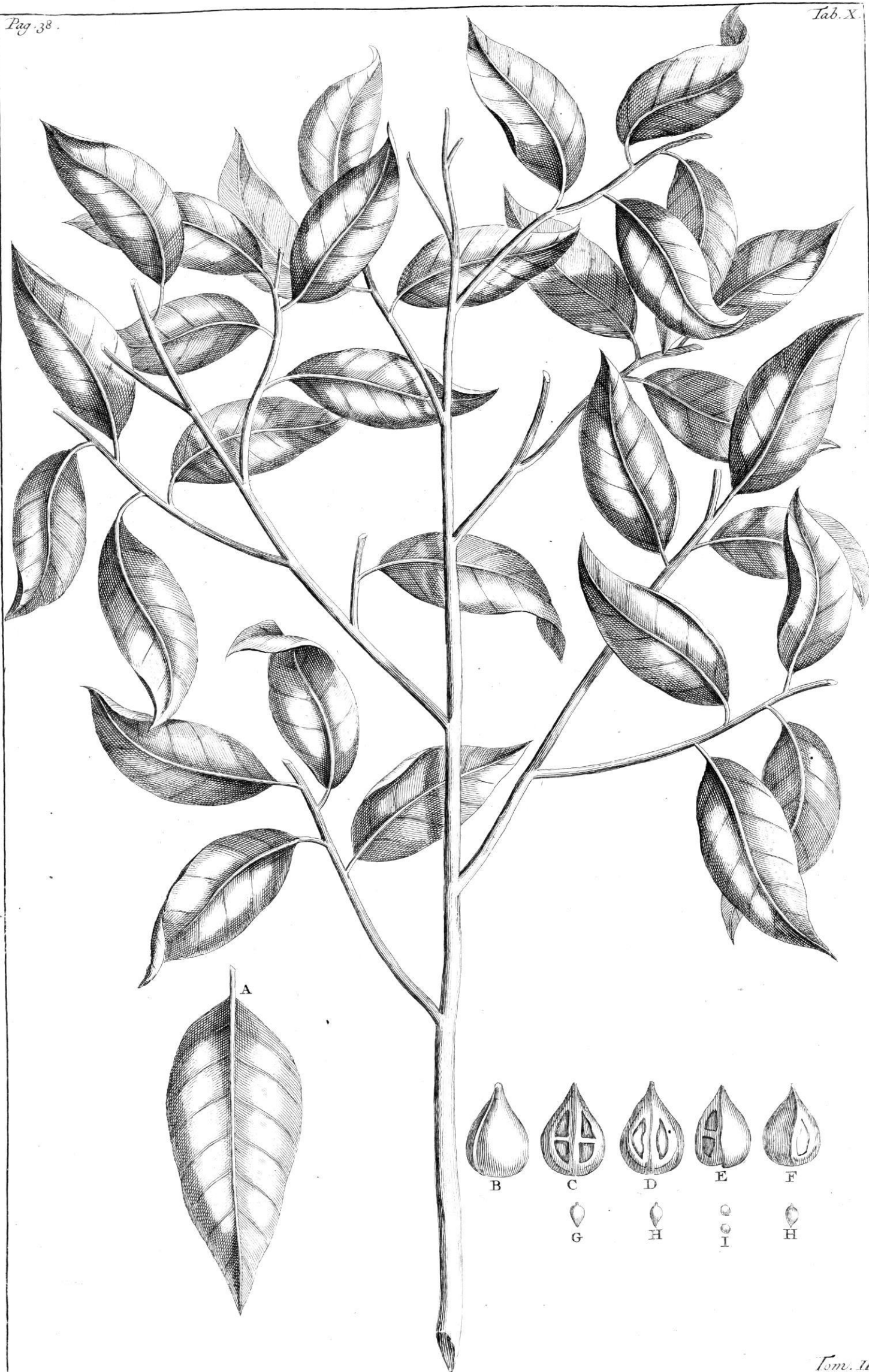
- A. Vertoont des zelfs bladt.
- B. De gebeelee vrucht.
- C. en D. de Vrucht in twee en vier kamertjes verdeelt.
- E. en F. de halve vrucht geopent, de andere helft gesloten, en in zyn geheel.
- G. en H. H. het bekleedzel der Zaat-korrels.
- I. Het binnenste zaad.

XIII. HOOFDSTUK.

Dat het Agallochum de Ouden zy bekend geweest, en hoe het in Indiën vervalst wort.

Dat het Agallochum al van oude tyden is bekend, en in gebruik geweest, hebben wy hier boven aangeroert, en gezegt, dat het Ahalim, in de Bybel vermeldt, anders niet kan geweest zyn, dan het bedensdaagsche Agallochum, het welke voornamentlyk volgt uit den 45. Psalm, en Proverb. 7. alwaar wel duidelyk gezegt werd, dat het Ahalim tot het berooken van kostelyke klederen, en betsteeden zy gebruikt geweest: Doch men mogt hier tegens inwerpen en vragen, hoe Salomon de Ahaloths-boomen, die beschreeven staan *Cantic. 4: vers 14.* in zyn lusthof konde gebadt hebben? waar op ik antwoorde, niet nootzakelyk te volgen, dat alle die specery-boomen, met welke de Bruid op die plaatze vergeleeken werd, inder daat in Salomons hof moeten gestaan hebben, hoewel men zulks egter mede ligtekyk kan toestaan: want wat zou 'er aan geschoort hebben, dat dien magtigen en door de werelt zoo beroemden Koning, die men de allerraarste kostelykbeden uit het binnenste van Mooren-lant toevoerde, ook met zyne vlooten uit Ophyr, daar de Ganges afstroomt, niet mede zoude hebben doen overbrengen eenige plantjes van Ahalims-boomen, zoewel als Calmus, en Caneel uit Ceilon, Myrrhen en Wierook uit Arabia felix, die al mede in den zelfden hof werden geroemt en uitgedrukt. By de navolgende Schryvers zo onder de Grieken, als Romeinen, vind men van die tyd af geen gewag van dit hout gemaakt, tot Dioscorid. tyd toe, die geleefd heeft onder den Keizer Augustus: buiten twyffel om dat het, wegens zyne raarheit en duurte, weinig onder de gemeine man in de Medicyne is bekend geweest, maar uit gemelde Dioscorid. *lib. 1. cap. 21.* ryzen dan wederom eenige twyffelingen, of hem het regte Agallochum al zy bekend geweest, ten eersten, om dat hy zyn Agallochum zegt te zyn Maculosum, of veel meer Punctatum, dat is geplekt of gespikkelt, het geen

de

Commentariis istud verbum in aliud voluit mutare, meo autem iudicio subsistere potest; puto enim *Dioscoridem* verum nequam *Agallochum*, *Calambacum* dictum, sed solummodo vulgare *Garo*, seu *Agallochum* spurium vidisse, quod revera brevius potius habet punctula, quam venas vel lineas, quæ in una ligni parte frequentiores & magis compactæ sunt, quam in alia; ubi maculas quasdam repræsentant & exhibent. Ipsum porro *Agallocho* pelliculam & non corticem adscribere, quoque verum est; vetustos enim & tuberculiferos nodos *Agallochi*, ex cæno & fluminibus productos, terrestri quasi pelle obductos esse, apud omnes constat, quæque sæpe relinquitur, ut, si vendantur frusta, gravius exhibeant pondus, hæc autem sæpe ita abraditur, & depuratur, ut instar recentis ligni appareat, uti illi faciunt, qui illud sibi servare student: Hocque depuratum *Agallochum* sine dubio *Nicolaus Mirepsicus* intellexit, quum in compositionibus suis *Agallochum crudum* præscribat. *Dioscoridem* porro *Agallochum* suum ex Arabia producere, ita intelligendum est, quod ex India in Metropoles Arabiæ, ad mare rubrum sitas, translatum fuerit. Quid denique *Dioscorides* per *Agallochi* radices intelligat, divinare nequeo, quum hodie frusta arboris & radicis distinguere non facile possint, nec intelligo ejus sententiam, quum dicat *Agallochum* loco *Thuris* usurpari, nisi voluerit, *Agallochum* eodem adhiberi modo, quo *Thus*, ad suffimigium nempe. Cæteroquin comperio, *Sinenfes* in hunc usque diem ligna ista eosdem ad morbos in usum vocare, ad quos *Dioscorides* scribit, *Agallochum* suum suo tempore fuisse usitatum.

In *Plinii libr. 12. cap. 20* certum occurrit lignum, *Tarum* ipsi dictum, quod omnino puto esse hodiernum *Garo*, ac forte olim scriptum fuit *Jarum*, quod dicit adductum fuisse a *Nabataeis Trogloditis*, per quos sine dubio intelligit *Cinghalenses*, dicit enim ibi crescere, ubi *Cassia Cinnamomum* provenit, ita ut per hoc intelligenda sit vilior species *Garo* seu *Agallochum*, quod *Serapio Alcumericum*, & *Portugalli* hodie *Aquila Brava* nominant. Difficile porro est dictu, quasnam *Serapio libr. simpl. cap. 197.* quatuor *Agallochi* species intellexerit, ac describere voluerit, quas nominat: 1º. *Indum*, quod est optimum & gravissimum, in insula crescens *Fiuma* seu *Fimua*. 2º. *Mondunum*, ita dictum a *Mondelo* Indiæ urbe. 3º. *Seisicum*. 4º. *Alcumericum*, quod vilissimum est, quamvis dicat, *Seis* non amplius quam trium dierum spatio ab *Alcumeri* distare. Nisi quis cum *Garzia* ab *Horto libr. primo Arom. cap. 16.* per *Seis* intelligat *Zeylanam*, & per *Alcumeri* *Caput Comorin*, ubi dicit *Agallochum silvestre* seu *Aquila Brava* crescere. Per *Mondelum* autem intelligo oram *Coromandelensem*. Verum est, *Clusium* correxisse tria hæc nomina in *Mondelinum*, *Seneficum* & *Alcumericum*, in ultimis suis adnotationibus, opinioni confidentem *Geographi Nubiensis*, qui scribit *Part. 9. climat. prim.* & dicit insulam *Tenumam* quinque dierum spatio distare ab insula *Cumar* seu *Cumar*; ab hac autem insula lignum dictum est *Eleumeri* quod ibi celebre est & etiam optimum, excepto, quod *Lignum Effenesi* sit melius. In hac quoque insula *Sandalum* crescit. Prope hanc insulam *Cumar* ad litoris partem sita est insula *Senef* trium dierum spatio, inque hac insula invenitur *Lignum Seneficum*. Quænam hæc sint regiones, si non de tribus istis intelligatur, incertum est definire.

Quod porro *Serapio* dicto loco scribat, optimum *Agallochum* debere esse durum, grave, aquæve fundum petens, & flammæ diu resistens, indicium est, ipsi verum *Calambacum* non fuisse notum, sed solummodo vulgare *Garo* seu *Agallochum*; *Calambacum* enim est quidem durum, ac quodammodo fundum petit, sed adeo molle est, ut pinguissimum, uti fuit dictum, digiti ungui, & manducantibus dentibus cedat, flammamque facillime concipiat per oleosam & pinguem materiam; *Garo* autem semper durius est, solidius, & flammis duplo vel triplo diutius & fortius resistit quam *Calambacum*:

de volgende Schryvers niet getuigen, en waarom ook *Mathiolus* in zyne *Commentarien* 't zelve woort in een ander wil verandert hebben; Den mynes oordeels mag het zelve blyven: want ik boude het daar voor, dat *Dioscor. geenzints* het regte *Calambac*; maar alleen 't gemeene *Garo* of *Agel-hout* gezien heeft, 't welke inderdaat veel meer korte spitsjes, dan aderen ofte linien heeft, dewelke op de eene plaats van 't hout veel digter by malkander staande, dan op andere, daar door eenige vlekken schynen te vertoonen. Dat by verders zyn *Agallochum* een buit, en geene schorffe toeschryft, is ook waar, want de oudbollige of bolbollige knoesten van 't *Agel-hout*, zo als ze uit de slyk en *Revieren* komen, met een aardagtige ruigte als een buit bedekt zyn: en die men ook zomtyds daar aan laat, om in 't verkopen te swaarder te wegen, en ook zomtyds wel afschraapt, en zo schoon maakt, als of het een vers hout was, gelyk die gene doen, die 't voor haar zelve bewaren willen: en dit schoon gemaakt *Agel-hout* moet buiten twyffel *Nicolaus Mirepsicus* gemeent of verstaan hebben, als by tot zyne *Compositiones* bet *Agallochum Crudum* wil genomen hebben. Dat wyders *Dioscor. zyn Agallochum* uit *Arabien* voortbrengt, moet men zo verstaan, dat het uit *Indiën* in de groote steden van *Arabien*, aan 't roode meir gelegen, gebragt zy: En wat voorder *Dioscorides* door de wortel van *Agallochum* verstaan of zeggen wil, dat en kan ik niet wel raden, also men bedensdaags de stukken van den boom en de wortelen niet onderscheiden kan, ook versta ik zyn zeggen niet, dat men *Agallochum* in plaats van *Wierook* gebruikt, 't en waar zyne meining geweest was, dat *Agallochum* op de zelfde manier als *Wierook*, te weten tot reukwerk gebruikt wierd. Anderzints bevinde ik, dat de *Sinezen* nog te dezer tyd die houten tot dezelfde gebreken meest gebruiken, daar *Dioscor. van* schryft, dat zyn *Agallochum* nut en dienstig toe was.

Nu vind men by *Plinius*, in 't 12 boek, cap. 20. een zeker hout, 't welk by *Tarum* noemt, dat ik volkomenlyk boude voor het bedensdaagse *Garo*, en is misschien eertyds geschreven geweest *Jarum*, 't welk by zegt door de *Nabataeos trogloditas* aangebragt te zyn, en waar door by buiten twyffel verstaat de *Singaleesen*, want by zegt, dat het waft, daar de *Cassia Cinnamomum* valt, zodat daar door moet verstaan worden de slegte zoorte van *Garo* of *Agel-hout*, 't welk *Serapio Alcumericum*, en de *Portugeezen* bedensdaags *Aquila Brava* noemen: wyders is het donker te raden, wat *Serapio*, *Lib. Simplic. Cap. 197.* voor vier geslagten van *Agallochum* wil beschryven, dezelve noemende: 1. *Indum*, het swaarfte en beste, wassende in 't Eiland *Fiuma* of *Fimua*: 2. *Mondunum*, zo genaamt van *Mondel*, een stad in *Indiën*. 3. *Seisicum*: 4. *Alcumericum*: zynde het slegte, hoewel by zegt, dat *Seis* niet meer als drie dagreizen van *Alcumeri* afgelegen was: ofte men moest met *Garzias* ab *Horto Lib. 1. Arom. Cap. 16.* door *Seis* verstaan *Ceylon*, en door *Alcumeri* de *Caap Comorin*, alwaar by zegt *Agallochum Silvestre*, of *Aquila Brava* te wassen: en door *Mondel* versta ik de kust van *Coromandel*. Het is waar, dat *Clusius*, in zyn laatste *Annotatien*, de drie naamen heeft laten veranderen in *Mondelinum*, *Seneficum*, en *Alcumericum*, steunende op 't gene den *Geographus Nubiensis* schryft, *Part. 9. Climat. prim.*; daar by zegt, van 't Eiland *Cumar*, of *Camar*, van dit Eiland is het hout *Eleumeri* toegenaamt, 't welk aldaar vermaart is, en 't is zeer goet, behalven dat het hout *Effenesi* beter is. Maar op dit Eiland valt ook *Sandalum*. By dit Eiland *Cumar* aan de zyde des strants leit het Eiland *Senef*; op de distantie van drie dagreizen, en in 't zelve Eiland vind men 't hout *Senef*. Maar wat dat alweer voor *Landfchappen* zyn, indien men 't niet van de drie voornoemde verstaat, is wederom niet ligt te raden.

Voorts het gene dat *Serapio* op gemelde plaats schryft, als dat het beste *Agallochum* hart moet zyn, swaar, en in 't water zinken, ende ook de vlammen hart tegenstaan, bewyft al wederom, dat hun lieden het regte *Calambac* niet zy bekend geweest; maar enkelyk het gemeene *Garo*, ofte *Agelhout*, want het *Calambac* is wel swaar, en zinkt eenigzints in 't water, maar het is zo week, dat men in 't vetste, als gezegt, met een nagel douwen kan, en in 't knarwen wykt het de tanden, ontfangt ook zeer ligt de vlamme, wegens zyne vettigheit, maar *Garo* is altyd harder, digter, en wederstaat de vlamme wel twee a driemaal harder of langer dan het *Calambac*.

Quum

Aan-

Quum itaque *Calambacum* carissimum sit & rarissimum, hinc solebant Sinenfes, quæ natio est aurum fitiens, plures exercere artes, ut verum fingant *Calambacum*, ad quod imitandum subsequens adulteratio toleranda est. Optima *Garō Ramas* frusta ita norunt præparare, ut verum referat *Calambacum*: Radunt nempe frusta illius per totam superficiem, atque hæc fumo exponunt ex pauxillo rasuræ veri *Calambaci*, quod in olla efficiunt, ne quid fumi pereat, illamque in hunc finem obturant, hocque bis terve instituunt, perque totum mensem in illa occlusa servant frusta, unde *Agallochi* partes mollescent parum, odoremque jucundum spirant instar *Calambaci Tsjampænsis*; quod alias paulo magis cinereum est, & levius quam præparatum istud *Garō*. Fictus vero hic odor intra duorum triumve mensium spatium iterum disparet & abit, intra quod tempus subdolanus Sinenfis iste navigium suum solvit, aliasque petit terras: Hacque fictitia arte non tantum primores harum regionum fallunt, sed etiam prudentiores Japonenses.

Aangezien dan het *Calambac* zeer dier, en ook weinig te vinden is, zo plegen de Sineezen, als zynde een geltgierige Natie, veelërlei konstjes in 't werk te stellen, om opregte *Calambac* na te bootsen, onder welke het navolgende wel het verdraaglykste is: De beste stukken van *Garō Ramas* weten zy zodanig te prepareren, dat het opregte *Calambac* gelykt: namentlyk zy schrapen de stukken over 't geheele lyf, en beroken die met een weinig schraapzel van opregte *Calambac*, te weten in een pot, op dat niets van den rook verlooren en ga, dezelve digt toestoppende, en dit doenze een reis of twee, en laten 't alzo een geheele maand in de zelve gesloten pot staan, waar door de stukken *Agel-hout* een weinig week en welriekende worden als *Calambac* uit *Tsjampaa*: 't welk anderszints wat graauwer en ligter is, dan 't gemelde *Garō*. Maar deze gemaakte reuk verdwynt wederom binnen 2 a 3 maanden, in welke tyd den Sinees gift, dat hy zig met zyn Vaartuig weder van daar kan pakken: en met deze konst bedriegenze niet alleenig de Grooten van deze Landen, maar ook zelve de gaauwe Japanders.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

Agallochum spurium, Garō Tsjampacca.

Quum in præcedentibus duobus capitibus binæ primariæ veri *Agallochi* species sint descriptæ, restat, ut enumeremus alia insuper ligna, quæ æque in India ac Europa pro illo vendantur. Quum autem tota Orientis seu Indiæ natio odoramenta continuo cupiat, nec verum *Agallochum* sufficienti copia conquiri possit, alia in ejus locum succedere & sufficere debent, prout quævis Regio ligna hæc producat, quæ cum *Agallocho* aliquam fortiantur similitudinem. Propositum autem mihi non est nec mens omnia illa enumerare ligna, sed tria tantum illorum allegare, ea conditione, ut primum lignum *Agallochum silvestre Garzias lib. 1. cap. 16.* & Portugallis *Aquilabra* dictum, sciens præteream, aliisque illud ulterius describendum relinquam, quum mihi hæcenus sit ignotum. Secundam speciem, quam *Agallochum spurium* voco, hoc in capite pro virum ratione describam, tertiam vero in subsequente capite, quum nimium a præcedentibus & etiam hoc differat *Agallocho*.

Agallochi spurii, seu *Garō Tsjampacca* ingentia sane inveniuntur frusta, quæ aliquando irregularis etiam sunt formæ instar *Agallochi* veri, quædam semi-exesa ac terrestri obducta crusta; Lignum ipsum est croceum, obscuris insignitum maculis, non autem veris pertextum venis, externe si siccum sit, colorem inhibet obscure fuscum & nigricantem, si manducetur, molle est, & dentibus cedit, sapor cum *Chamomælo* convenit, sed in fine magis amaricat. Vetusissima frusta sunt duriora reliquis, atque in parva franguntur frusta, quæ quum admodum sint pingua, ignitis inposita carbonibus copiosum exsulant oleum. Odor maxime differt ab omnibus reliquis *Agallochi* speciebus: Nihil enim habet commune cum *Citri Corticibus*, sed magis ad *Chamæmeli* odorem accedit. Atque hisce in terris dicitur convenire cum floribus celebris *Tsjampacca*, unde & nomen suum sortitum fuit hocce lignum, ac fortasse ejus species est. Arbor enim est alta, foliaque habet *Tsjampacca* foliis similia, sed sunt majora & latiora, a quibusdam comparata cum *Canari-foliis*, ab aliis autem cum *dimidia* & *suprema* parte folii *Aurantii* *Pompelmoes* dicti. Multos itidem gerit flores *Tsjampaccam* referentes; Truncus corticem gerit crassum, arbor autem ipsa non exstirpatur, sed relinquitur, donec vetusta sponte decidat, cujus tum exterius lignum sponte computrescit; Alias sæpe etiam vetustissimæ arbores in frusta conscinduntur, quæ per semi-annum vel paulo diutius absconduntur in locis paludosis, donec exterius lignum computruerit, ac pinguisima supersint frusta.

Quidam tamen incolæ præ avaritia arbores circumcidunt, antequam satis vetustæ & maturæ fuerint, dictoque frusta sepeliunt modo, hæcque frusta quidem sunt ingentia & satis solida, valde pingua, & si manducantur, mollia, neutiquam tamen odore ita præstantia

XIV. HOOFSTUK.

Bastert Agel-hout.

IN de voorgaande Kapittelen de twee hoofdzooten van 't regte *Agallochum* beschreven hebbende, zo resteren nu nog eenige houten, die men, zo hier in Indiën, als in Europa daar voor verkoopt: want, alzo den geheelen Orient of de Oost-Indiënsche natie tot reukwerk gedurig genegen is, en men opregt *Agallochum* in geen genoegzaame quantiteit bekomen kan, moeten 'er andere houten opkoomen, om deszelfs plaats te vervullen, na dat een yder Landschap by der hant heeft dat geen, 't welk met het *Agallochum* eenige gelykenisse heeft: myne meining of voornemen niet zynde alle dezelve soorten op te haalen, maar alleenlyk drie daar van aan te roeren, dog met dat beding, dat ik de eerste zoorte, zynde het *Agallochum Silvestre*, by *Garzias*, in 't eerste Boek, Cap. 16. aangeroot, en by de Portugeezen *Aguila Brava* genaamt, hier voor by ga, en 't zelve voor andere nader te beschryven overlate, als zynde my nog onbekent. De tweede zoorte, dat ik *Agallochum spurium*, of *bastert Agel-hout* noem, zal ik in dit Kapittel, en de derde zoorte in het volgende Kapittel, als te veel verscbillende van deze *Agel-houten*, na vermogen beschryven.

Agallochum spurium, of *Garō Tsjampacca*, daar van vind men al vry groote stukken en zomtyds ook van een zeldzame gedaante, gelyk het *Agel-hout* eenige half door vreeten, en met een aardagtige buit bedekt: Het hout is hoog-geel, met donkere plekken, en geen eigentlyke aderen, van buiten besterft het donker-bruin en swartagtig, in 't knaauwen valt het ook week, en wykt de tanden, de smaak trekt sterk na de *Camillen*, dog is in 't laatste merkelyk bitter. De oudste stukken vallen wat harder als de andere, en breeken kort af, en in allen deelen zeer vet zynde, zo dat het, op glimmende koolen gelegd, een overvloedige olye uitsweet. De reuk verscbilt ook merkelyk van alle andere *Agel-houten*: want hy heeft niets gemeen met die van *Citroen-schellen*, maar trekt meer naar de *Camille*: En hier te Lande zegt men, datze ook wat overeenkomt met die van de bloeme *Tsjampacca*, daar het hout mede de naam van heeft, en misschien ook een zoorte van is. Want het is een hooge boom, en de bladeren gelyken wel wat na die van *Tsjampacca*, dog zyn groter en breder, by zommige vergeleeken met die van *Canari*, en weder by andere met het voorste deel van een *Pompelmoes-blad*: Hy draagt ook veele bloemen, die van de *Tsjampacca* mede wel wat gelykende, de stam heeft een dikke schorsse, men kapt hem niet om, maar laat hem van zels oud werden en omvallen, daar dan 't buitenste hout van zels afrot: Of men kapt zodanige oude boomen in stukken, en begraaftze een half jaar, of wat langer, in eenige moerasige plaatzen, tot dat het buitenste hout verrotte, en de vetste stukken overschieten.

Evenwel zommige Inlanders, uit gierigheit, kappen de boomen om, eerze ter degen ryp zyn, en begraven de stukken als vooren, en daar van komen ook wel groote en massive stukken, zeer vet en week in 't knaauwen, maar aan reuk op verre na zo goet niet, als het oude, dat